

1500, kar pomeni, da je evidentiral obrabljene vire do konca 15. stoletja.

Letošnje evidentiranje v Bavarskem državnem arhivu je imelo več namenov, in sicer: da se za začetek nekaj arhivistov Zgodovinskega arhiva Ljubljana vpelje in seznanji z načinom in metodami evidentiranja arhivskega gradiva, ki je v arhivih v tujini in se nanaša na ozemlje Slovenije, da navežema medsebojne stike, saj že samo bogato arhivsko gradivo ponuja možno mnogovrstno sodelovanje med arhivoma, in seveda najpomembnejši namen, da nadaljajemo konkretno evidentiranje in pregled gradiva po letu 1500. Od 4. do 8. oktobra 1999. leta smo tako štirje arhivisti (direktor mag. Brane Kozina, mag. Dragan Matić, mag. Gorazd Stariha in Sonja Anžič) obiskali Bavarski državni arhiv in v njem delali. Na obisk smo se prej pripravili, tako da smo preučili delo, ki ga je opravil g. Matjaž Bizjak, obvestili arhiv o našem prihodu in delu med bivanjem v Münchnu.

Navezava predhodnih stikov se je izkazala za zelo dobra, saj so nas v Bavarskem državnem arhivu pričakovali, se pripravili na naš приход, tako da se je tudi naše delo brez uvodnih ali dodatnih pojasnjevanj zelo hitro začelo. Že prvi dan obiska nas je v arhivu sprejel višji arhivski svetovalec g. Reiprich. Nanj smo se lahko med našim evidentiranjem obrnili s kakršnim koli vprašanjem ob katerem koli času. Najprej smo odšli v sobo z repertoriji (Repertorienzimmer) in smo si ogledali pripomočke za gradivo freisinške posesti. Delo smo si razdelili tako, da je v sobi z repertoriji potekalo pregledovanje zbirke registrov freisinških listin od leta 1500 dalje ter evidentiranje novejšega gradiva, ki bi lahko bilo zanimivo za slovensko območje, v čitalnici arhiva pa je potekalo pregledovanje in odbiranje konkretnega arhivskega gradiva prav tako po letu 1500 iz serije HL-Freising. Pregledovanje je vsebovalo tudi odbiranje gradiva za izdelavo posnetkov na mikrofilmu. Tako je bilo v tem času pregledanih, prepisanih in dodatno prevedenih 42 registrov freisinških listin od leta 1500 do 1734. Pregledano je bilo tudi gradivo serije HL-Freising, ki je shranjena pod signaturami: 43, 44, 367, 517-521, 541-545 in 829 (po večini so to davčne knjige, urbarji, zbirke prepisanih potrjenih listin, ki se nanašajo na loško gospostvo; večina po letu 1500). Poleg navedenega dela z arhivskim gradivom so nam v Bavarskem državnem arhivu vsak dan organizirali še dodaten program. Že takoj prvi dan našega obiska nas je na prijazen pogovor sprejel direktor Bavarskega državnega arhiva prof. dr. Wild. Pogovor je tekkel v smeri razlaganja tako njihove kot tudi naše organizacijske mreže arhivov, pristojnosti enega kot drugega arhiva, vedno žgoče problematike skladišč za arhivsko gradivo in podobno. Za naslednji dan so nam organizirali zanimiv ogled Mestnega arhiva München. Tudi tam nas je sprejel direktor dr. Bauer. Povedal je nekaj besed o arhivu, ogledali smo si skladišča in se obenem seznanili z vrstami gradiva, ki ga hranijo. V primerjavi z gradivom mesta Ljubljane bi bilo mogoče potegniti veliko vzporednic. Opaziti je bilo, da arhiv bolj spremlja tekoča dogajanja v mestu. Tako na primer zbirajo časopise z območja Münchna ter pišejo

kroniko (vsakodnevno zapisujejo vsakršne dogodke, ki se tičejo mesta). Seznanili smo se tudi z nekaterimi načini dela s strankami in si ogledali njihov bogati oddelček fototečnega gradiva. Tretji dan sta nas sprejela direktor Direkcije bavarskih arhivov dr. Hermann Rumschüttel in njegov namestnik dr. Ulm. Z zanimanjem sta poslušala, ko smo jima pojasnili namen našega dela v Bavarskem državnem arhivu in izrazili smo obojestransko željo po sodelovanju med slovenskimi arhivi in bavarsko direkcijo. Porodila se je tudi ideja o pripravi skupne razstave, katere rdeča nit bi bila freisinška posest, tako na sedanjem slovenskem ozemlju kot tudi na nemškem. Isti dan nas je g. Reiprich popeljal po skladiščih Bavarskega državnega arhiva in nam razkazal njihove arhivske zaklade. Med drugim branija listino, v kateri se prvič omenja ime Avstrija (Oesterreich). Razložil nam je sistem izobraževanja arhivistov v Münchnu, kjer deluje arhivska šola, in predstavil delo arhivistov v arhivu. Značilno je, da v državnih arhivih opravljajo arhivisti samo arhivistična dela, medtem ko se v mestnih arhivih posvečajo tudi raziskovalnemu delu. Zadnji dan pred odhodom v domovino nas je na poslovljni klepet zopet povabil direktor Bavarskega državnega arhiva dr. Wild, nam podaril nekaj njihovih publikacij in izrazil upanje, da smo bili zadovoljni s svojim obiskom in da je bilo naše delo uspešno, da ga bomo nadaljevali še v prihodnjih letih in da bomo prihajali v njihov arhiv ne samo kot stancovski kolegi, temveč predvsem kot prijatelji.

Sklenem lahko, da je letošnje evidentiranje popolnoma izpolnilo vse naše namene, s katerimi smo se podali v München, nas obenem obogatilo z novimi izkušnjami, spoznanji in znanstvi. Evidentiranje ho Zgodovinski arhiv nadaljeval po načrtani poti v okviru možnosti, ki jih bodo seveda dovoljevala finančna sredstva.

Sonja Anžič

Osemnajsti festival nemega filma v Sacileju od 9. do 16. oktobra 1999

Tadi letos sem se udeležila drugega dela festivala nemega filma. Ta se je zaradi ohrove kinodvorane v Pordenoneju začasno preselil v Sacile, simpatično staro mesto, 17 km oddaljeno od Pordenoneja.

Kinopredstave so potekale v dveh kinodvoranah, organizatorji pa so pripravili še veliko vzporednih dejavnosti: videoprojekcije, prodajo kaset, knjig, filmskih priručnikov itd, najzanimivejše pa je bilo srečanje in razgovor s filmskimi zgodovinarji. Ti so opozorili, da filmske zgodovine ni dobro pisati "na pamet", brez poglobljenega študija ter vpogleda v dokumente in že objavljena literaturo.

Letos je bil program festivala hogaat kot še nikoli doslej. Osrednja tema je bila posvečena nordijskemu filmu 20-ih let, katerega zakladi so bili doslej neznanji. Z njimi so močno presenetili celo organizatorja festi-

vala, tako da je bil izbor zelo otežkačen. Prvi dan festivala so pokazali film Juha avtorja Akija Kaurismäkija, zadnji nemi film stoletja. Film je povezan z literarnimi in kinematografskimi tradicijami severa, saj je priredba istoimenskega romana iz leta 1911 avtorja Finca Juhani Aha. V dnevi festivala smo si ogledali finsko filmsko produkcijo, tudi primerjalno, ki je na festival prinesla velika svežine in še več zanos. Sledila je Irelja predstavitev D. W. Griffithovih filmov iz leta 1909. Ti predstavljajo dela, ki jih je režiral neznani ameriški avtor in o katerih so doslej mislili, da so izgubljeni. Sledil je ameriški avantgardni film iz 20-ih let. Videli smo še nemi del retrospektive Alfreda Hitchcocka, ki je zajemal njegova zgodnja dela, ter filme Georgesa Mélièsa iz preloma stoletja, za katere je prav tako veljalo, da so izgubljeni. Zanimiva je bila še japonska predstavitev filma Kaj je prišlo, da se je to naredilo, iz leta 1930.

Posebna zanimivost festivala je bila projekcija tridimenzionalnih filmov, komedij, po načelu anaglifov (dvoobarvnih slik, za vsako oko v svoji barvi). Za gledanje takšnega filma so potrebna dvoobarvna očala, za vsako oko v svoji barvi, vendar v obratnem redu, kot je projekcirona slika (vsako oko vidi le eno sliko, zeleno sliko skozi rdeči filter in rdečo sliko skozi zelen filter).

Med svetovnimi filmi je bila največja senzacija predstavitev rekonstruirane kopije filma Ericha von Stroheima Pahlep. Usoda tega filma zgovorno kaže na odnos producentov, zlasti ameriških, do avtorskega dela. Producent filma je z namenom, da bi diseminiral in ponižal avtorja, uničil originalni film, ki je v izvorniku trajal več kot šest ur. Zaradi komercialnih razlogov ga je brez avtorjevega dovoljenja skrajšal na dve uri. To različico poznamo, zdaj pa je bil prvič prikazan film, ki so ga rekonstruirali ob pomoči stališnih fotografij. Te so hile posnete, da bi pred samim snemanjem analizirali posamezne prizore. Filmska mojstrčina je postala dolga 243 minut in po 75 letih snca dohili vsaj približen občutek Strheimove vizije. Avtor pa je dobil še eno zadoščenje. Angleški Photoplay je posthumno končal več let trajajočo restavracijo njegovega zadnjega filma, Paročno koračnica, ki so jo doslej sestavljali koščki, nabrani iz različnih svetovnih filmskih arhivov.

Letos se je tudi Slovenski filmski arhiv pri Arhivu Republike Slovenije na festivalu predstavil s tremi filmi: Ljubljano 1909, Postojna z okolico (1909?) in Postojnska jama (1926). Vsi trije filmi pomenjajo pomemben prispevek k svetovni kinematografiji. Filma, kot ga je imela Ljubljana že leta 1909, še mnogo večja evropska mesta niso imela, še posebej če se zavedamo dejstva, da je ohranjena le polovica tega filma. Dobra bi bilo povezati se z beograjsko Kinoteko, ki hrani nekoliko popolnejšo različico tega filma. Interes bi bil obojestranski, saj je prof. Dejan Kosanović iz Beograda na projekciji v Sačile opazil, da ima naša kopija nekaj kadrov, ki jih beograjska nima. Torej obstajata dve različni kopiji istega filma, za kateri bi bilo smiselno, da bi jih kompletirali. Ker je bil film distribuiran po vsej Evropi, bi lahko vprašali še kakšen evropski arhiv, če morda hrani kopijo tega filma.

Za film Postojna z okolico (1909?) pa je prof. Dejan Kosanović menil, da je iz leta 1907. To je sklepal po eni izmed posnelih hiš v filmu, ki je bila v letu 1907 zrušena. Tudi ta film je eden zgodnejših, ki je posnet na ozemlju današnje Slovenije, zato bi ga bila treba temeljiteje obdelati. Morda bi nam še uspelo prepoznati kakšno osebo, ki živi v spominih današnjih Postojnčanov. Ob nastanku tega filma je bilo zelo priljubljeno snemanje prihoda vlaka na postajo. Tudi Slovenci nismo bili izjema. Postojnska jama (1926) pa je nasploh biser našega arhiva. Zavedati se moramo težav jamskega snemanja. Filmski trak je bil takrat slabo občutljiv na svetlobo, električne žarnice so pa za to dajale premalo svetlobe. Neznani avtor tega filma je imenitno izrabil magnezijeve bakle, in to ne samo kot izvor svetlobe, ampak jih je dramaturški vključil v filmska akcija. Baklonosei v filmu niso samo osvetljevalci prostora, ampak so hkrati tudi nastopajoči. Tako je dosežena večplastna akcija gibanja ljudi, svetlobe, sence in dima. Posnetki v filmu so fotografsko in dramaturško popolni. Tako bi bilo smiselno raziskali jamska snemanja v tem obdobju nemega filma v svetovnem filmu. Prav lahko bi se zgodilo, da bi bil naš film favorit na tem področju.

Vsi naši filmi pa so bili opremljeni z novo risano glavo ali špico: Slovenski filmski arhiv pri Arhivu Republike Slovenije v obliki 30-sekundnega risanege filma, ki na nevsiljiv in nekonvencionalen način predstavlja našo veliko skrb za ohranitev filmskega arhivskega gradiva. Začne se z najstarejšim Grossmannovim filmom, ki ga sprejmemo v varstvo, ga očistimo, mu popravimo poškodbe, ga arhiviramo in pripravimo za uporabo. Hudomušno je prikazana majhna nerodnost, ki se ji tudi vedno ne moremo izogniti.

Festival nemega filma je končala simpatična ameriška filmska komedija Mlajši hrat (The kid brother) ob spremljavi orkestra Camerata Labacensis pod vodstvom Carla Davisa. Festival je skupaj s FIAP-om udeležencem naložil nalogo raziskovati obdobje gorljivega nitratnega filma na svojem področju. Pripravlja se namreč širša študija o gorljivem filmskem traku, ki je bil zelo nevaren, ker ni bil samo gorljiv, ampak tudi zelo eksploziven. V zgodnjem obdobju filmskih projekcij so bile zato pogoste nesreče, številne izmed njih tudi s številnimi žrtvami. Kljub temu je zakonodaja prej paskrbela za "moralno" zaščito gledalcev, kot pa za zaščito njihovih življenj. Poročil o hujših nesrečah pri predvajanju filmov ali o njihovem uničenju na ozemlju današnje Slovenije ni.

Tudi za prihodnje leto pripravlja Slovenski filmski arhiv pri Arhivu Republike Slovenije svoj program za udeležbo na 19. festivalu nemega filma. Predstavili se bomo s filmi o Planici (Veličan Bešter: Smečarska tekma za prvenstvo Jugoslavije v Planici pri Ratečah, leto 1922) in drugim iz obdobja nemega filma in z rekonstrukcijo prvega slovenskega risanege filma iz leta 1934, ki ga je narisal Ivan Marinček starejši.